

УДК 340.111.5:336.225.61

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Шапка А.В., здобувач
кафедри управління, адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Національний університет державної податкової служби України

У статті автор проаналізував поняття захисту інформації в органах Державної фіскальної служби України, дослідив правове визначення інформаційної безпеки, як однієї з головних складових національної.

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, захист інформації, органи Державної фіскальної служби України.

В статье автор проанализировал понятие защиты информации в органах Государственной фискальной службы Украины, исследовал правовое определение информационной безопасности, как одной из главных составляющих национальной.

Ключевые слова: информация, информационная безопасность, защита информации, органы Государственной фискальной службы Украины.

Shapka A.V. REGARDING DEFINITION OF INFORMATION SECURITY IN ORGANS OF STATE FISCAL SERVICE OF UKRAINE

The author analyzed concept of information security in State Fiscal Service of Ukraine, examined legal definition of information security as one of main components of national.

Key words: information, information security, protection of information, State Fiscal Service of Ukraine.

Постановка проблеми. Нинішній етап розвитку суспільства характеризується високим ступенем інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери людської діяльності. У сфері державного управління, в усіх галузях виробництва, торгівлі, сфері послуг, банківській і фінансовій, законодавчій, нормативно-правовій, освітянській та науковій діяльності постійно нарощуються і вже стали масовими потоки інформації. Тому питання забезпечення інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки набувають все більшої значущості.

Ступінь розробленості проблеми. Актуальність розгляду проблеми організації захисту інформації та інформаційних відносин в органах Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України) обумовлюється тим, що питання забезпечення інформаційної безпеки державних органів є одним із пріоритетних напрямків удосконалення всієї системи національної безпеки держави. У ст. 17 Конституції України визначено, що забезпечення інформаційної безпеки – одна з найважливіших функцій держави, справа всього українського народу [1].

Проблеми правового регулювання інформаційних відносин та інформаційної безпеки в сфері оподаткування були предметом безпосереднього дослідження таких науковців, як: А.І. Брезвін, О.А. Долгий, Л.М. Касьяненко, М.В. Коваль, Н.А. Литвин, М.О. Мацелик, В.Я. Мацюк, Д.О. Мороз, А.М. Новицький, Н.Б. Новицька, В.М. Попович, Д.Я. Семир'янов, І.С. Стаценко-Сургучова, Т.В. Субіна, В.С. Цимбалюк, В.О. Шамрай, В.К. Шкарупа, Ф.О. Ярошенко та інших. Необхідно відзначити, що у науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення поняття інформаційної безпеки, захисту інформації. Тому це питання

потребує додаткового розгляду та обґрунтування.

Метою даного дослідження є визначення поняття захисту інформації в органах ДФС України.

Виклад основного матеріалу. Потрібно зазначити, що Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 09.01.2007 № 537-V визначено інформаційну безпеку, як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [2].

Питання забезпечення інформаційної безпеки не залишилися без уваги таких науковців, як М.М. Зайцева, В.А. Кормича, Г.М. Линника, Ю.Є. Максименко, М.Я. Швеця, які виокремили декілька підходів щодо сутності цього феномена, зокрема, стану захищеності інформаційного простору, процесу управління інформаційними загрозами та небезпеками, що забезпечує інформаційний суверенітет України; стану захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі; захищеності встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі; суспільних відносин, пов'язаних із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі [3, с. 234; 4, с. 14; 5, с. 9; 6, с. 16; 7, с. 444].

У свою чергу, О.В. Стоєцький інформаційну безпеку визначає, як процес, властивість, а також управління загрозами і небезпеками

інформаційної системи, що забезпечує обрання оптимального шляху їх усунення і мінімізації негативних наслідків [8, с. 8].

Якщо говорити про інформаційну безпеку в сфері оподаткування, то, певним чином, це стан захищеності органів ДФС України та громадян, платників податків, інших органів державної влади, за яким здійснюється охорона і захист їх інформаційних ресурсів, а також мінімізуються небажані наслідки використання інформаційних продуктів та інформаційних технологій. Тобто, в діяльності органів ДФС України захист інформації є умовою для забезпечення їх інформаційної безпеки.

Отже, на нашу думку, захист інформації в органах ДФС – це напрям діяльності, який спрямований на вжиття заходів щодо захисту інформації, що має обіг на об'єктах інформаційної діяльності та інформаційно-телекомунікаційних системах органів ДФС. Об'єктом інформаційної діяльності цих органів є інформаційні ресурси, відповідна інформація, приміщення, в яких знаходяться автоматизовані системи та інші технічні засоби, призначені для роботи з інформацією.

У свою чергу, О.В. Шакірова вказує на те, що під захистом інформації в діяльності органів ДФС України необхідно розуміти широкий комплекс організаційно-правових, технологічних, психологічних заходів, спрямованих на попередження, усунення порушень і загроз податкової інформації, режиму конфіденційності платників податків (фізичних та юридичних осіб), здатних завдати шкоди цим органам, суб'єктам оподаткування і державі в цілому [9, с. 338].

Так, у Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, закріплено, що актуальними загрозами національній безпеці України є:

- загрози інформаційній безпеці: ведення інформаційної війни проти України; відсутність цілісної комунікативної політики держави, недостатній рівень медіа-культури суспільства.

- загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів: уразливість об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак; фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом [10].

Серед основних реальних та потенційних загроз безпеці й захисту інформації в органах ДФС є розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, конфіденційної інформації, що є власністю держави, або спрямована на забезпечення потреб та інтересів фіскальних органів (зокрема конфіденційної інформації, що є власністю фізичних та юридичних осіб – платників податків, захист якої забезпечується згідно із законодавством України), а також порушення доступності, цілісності та спостережності інформаційних ресурсів.

Системи захисту інформації у сфері оподаткування здійснюються з використанням модулів: комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах органів ДФС та комплексу технічного

захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності.

Згідно з чинним законодавством України захистом інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах є діяльність, спрямована на запобігання несанкціонованим діям щодо інформації в системі. З метою її забезпечення державні інформаційні ресурси або інформація з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, повинні оброблятися в системі із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтвердженою відповідністю. Підтвердження відповідності здійснюється за результатами державної експертизи в порядку, встановленому законодавством [11].

Під комплексною системою захисту інформації розуміється взаємопов'язана сукупність організаційних та інженерно-технічних заходів, засобів і методів захисту інформації. Для її створення використовуються засоби захисту інформації, які мають сертифікат відповідності або позитивний експертний висновок за результатами державної експертизи у сфері технічного та/або криптографічного захисту інформації [12].

Основними видами захисту інформації є: спеціальне діловодство; режим, включаючи інженерно-технічний захист об'єктів інформаційної діяльності; технічний і криптографічний захист інформації; голографічний захист носіїв інформації; організаційно-правовий захист інформації, як окремих видів захисту, що визначає як необхідність/порядок/відповідальність, так і складову всіх інших видів (нормативно-правову базу окремих видів захисту інформації).

Так, захисту в інформаційно-телекомунікаційних системах підлягають: відкрита інформація, яка належить до державних інформаційних ресурсів, а також відкрита інформація про діяльність суб'єктів владних повноважень, військових формувань, яка оприлюднюється в Інтернеті, інших глобальних інформаційних мережах і системах, або передається телекомунікаційними мережами; конфіденційна інформація, яка перебуває у володінні розпорядників інформації, визначених частиною першою статті 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації»; службова інформація; інформація, яка становить державну або іншу передбачену законом таємницю; інформація, вимога щодо захисту якої встановлена законом.

Суб'єктами, які реалізують відносини, пов'язані із захистом інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, є: власники інформації; власники системи; користувачі; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань організації спеціального зв'язку та захисту інформації і підпорядковані йому регіональні органи [12].

Основною метою захисту інформації є недопущення нанесення матеріальних, фізичних, моральних та інших збитків суб'єктам інформаційних правовідносин. Дана мета досягається завдяки забезпеченню та постійному підтриманню таких властивостей податкової інформації: доступності інформації для зареєстрованих користувачів; збереження в таємниці визначених інформаційних ресурсів; цілісності та автентичності інформації, що збе-

рігається, оброблюється та передається каналами зв'язку [13, с. 327].

Особливої уваги проблеми захищеності інформації набувають в умовах організації в Україні електронного документообігу, що являє собою сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки їх цілісності та в разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів. Суб'єкти електронного документообігу, які здійснюють його на договірних засадах, самостійно можуть визначати режим доступу до електронних документів та встановлювати для них спеціальну систему захисту [14, с. 277].

В інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних системах, які забезпечують обмін електронними документами, що містять державні інформаційні ресурси, або інформацію з обмеженим доступом, повинен забезпечуватися захист цієї інформації відповідно до законодавства. Для реалізації вимог щодо захисту інформації Кабінетом Міністрів України у п. 3 постанови від 28 жовтня 2004 р. № 1453 «Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади» встановлено, що орган виконавчої влади здійснює електронний документообіг лише за умови використання надійних засобів електронного цифрового підпису, що повинне бути підтверджено сертифікатом відповідності або позитивним висновком за результатами державної експертизи у сфері криптографічного захисту інформації, одержаним на ці засоби від адміністрації Держспецзв'язку, та наявності посиленних сертифікатів відкритих ключів у своїх працівників – підписувачів [15].

Електронний цифровий підпис є видом електронного підпису, який отриманий за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, що додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача [16]. Він призначений для забезпечення діяльності фізичних та юридичних осіб, яка здійснюється з використанням електронних документів.

Для функціонування електронного документообігу та розвитку інформаційних взаємовідносин із громадянами, платниками податків, забезпечення прозорості та доступності надання послуг у сфері оподаткування органи ДФС створюють всі можливості. Так, платники податків активно залучаються до заповнення декларації про майновий стан і доходу в режимі on-line, подання електронної податкової звітності. Також є можливість отримання будь-якої інформації щодо порядку організації діяльності фіскальних органів, сплати податків і зборів, про власних бізнес-партнерів, про анульовані свідоцтва платників ПДВ та інше в мережі Інтернет.

Висновки. Таким чином, досліджуючи питання захисту інформації в органах ДФС України, ми дійшли висновку, що вони потребують більш детального вивчення як науковцями, так і практиками. Адже в сучасних умовах постій-

ного та неперервного розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем виникають й більш нові загрози безпеці й захисту інформації.

Ми визначили захист інформації в органах ДФС, як діяльність, за якої вживаються заходи, спрямовані на захист інформації, яка використовується податківцями під час виконання покладених на них завдань і функцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні: Закон України від 09.01.2007 № 537-Vстанов на 09.01.2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
3. Зайцев М.М. Суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки України / М.М. Зайцев // Форум права. – 2013. – № 3. – С. 231–238.
4. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: Автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. – Х., 2004. – 42 с.
5. Линник Г.М. Адміністративно-правове регулювання інформаційної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г.М. Линник. – Київ, 2010. – 26 с.
6. Максименко Ю.Є. Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01. – К., 2007. – 22 с.
7. Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності. Монографія / Кер. авт. кол. М.Я. Швець / За ред. В.В. Дурдинця та ін. – К.: Навч. книга, 2005. – 639 с.
8. Стоєцький О.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері інформаційної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юридичних наук: 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Стоєцький. – Запоріжжя, 2013. – 19 с.
9. Шакірова О.В. Інформація та її захист в органах ДПС в умовах набуття Україною асоційованого членства в Європейському Союзі: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції [«Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці»] // (23 січня – 30 березня 2012 р.) // О.В. Шакірова. – ДПСУ / Національний університет ДПС України. – Ірпінь, 2012. – С. 336–341.
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/396.html?PrintVersion>.
11. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР станом на 30.04.2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua.
12. Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах: постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 № 373. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua.
13. Мулявка Д.Г. Організація захисту інформації обмеженого доступу в інформаційних ресурсах ДПС України / Д.Г. Мулявка, Т.О. Рекуненко // Митна справа: наук. журнал. – 2012. – № 2 (80). – С. 324–329. – (частина 2, книга 1).
14. Попова С.М. Інформаційне забезпечення діяльності органів податкової служби / С.М. Попова // Право і безпека: наук. журнал. – Харків: ХНУВС, 2011. – № 2 (39). – С. 273–277.
15. Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади: постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 № 1453. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua.
16. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IVстанов на 18.10.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua.